

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА**

БРОВЧЕНКО Анатолій Іванович

УДК 372.833:37:035.3

**ФОРМУВАННЯ ФАХОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
З ОСНОВ ЕТНОДИЗАЙНУ У МАЙБУТНІХ
УЧИТЕЛІВ ТРУДОВОГО НАВЧАННЯ**

13.00.02 – теорія та методика трудового навчання

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2011

Дисертацією є рукопис

Роботу виконано в Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України

Науковий керівник: доктор педагогічних наук, професор
Корець Микола Савич,
Національний педагогічний університет імені
М.П.Драгоманова,
директор Інституту гуманітарно-технічної освіти

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, доцент
Титаренко Валентина Петрівна,
Полтавський національний педагогічний університет
імені В.Г. Короленка,
декан факультету технологій та дизайну;

кандидат педагогічних наук
Руденченко Алла Андріївна,
Богуславський гуманітарний коледж імені І.С.Нечуя-
Левицького, викладач мистецько-педагогічного
відділення.

Захист відбудеться 11 лютого 2011 р. о 14.00 на засіданні спеціалізованої вченої ради К 26.053.19 у Національному педагогічному університеті імені М.П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ – 30, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова, 01601, м. Київ – 30, вул. Пирогова, 9.

Автореферат розісланий «10» січня 2011 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

О. П. Гнеденко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Входження України до європейського науково-освітнього простору, суспільні тенденції гуманізації вищої педагогічної освіти, особистісно орієнтований, діяльнісний та компетентнісний підходи до навчання і виховання, зміна парадигми й оновлення змісту фахової підготовки майбутніх учителів трудового навчання зумовлює необхідність формування творчого педагога, який має стати для учнів своєрідним транслятором традицій національного мистецтва, адаптованих до реалій сучасної організації предметно-просторового середовища. З іншого боку, суспільство вимагає здійснення такої фахової підготовки кваліфікованих учителів трудового навчання, яка уможливіє їхню мобільність і конкурентноздатність на ринку освітніх послуг, вільне володіння професією, готовність до постійного професійного і творчого зростання, розвиток компетентності і відповідальності за результати педагогічної праці.

Нині педагогіка, вирішуючи проблему формування вчителя нового покоління, актуалізовану вимогами сучасного суспільства, звертається до фахової компетентності як інтегративної якості особистості, що володіє не лише певним обсягом знань, а й вільно застосовує їх у творчій професійно-педагогічній діяльності. У цьому зв'язку, мистецтво етнодизайну, інтегроване в систему підготовки майбутніх учителів трудового навчання, нами розглядається як один з ефективних засобів формування їхньої фахової компетентності.

Оскільки системні дослідження педагогічних умов формування фахової компетентності з основ етнодизайну у майбутніх учителів трудового навчання розпочалися лише в останнє десятиліття, то вказана проблема не знайшла детального висвітлення у працях учених-педагогів. Водночас, ґрунтовний аналіз літературних джерел дозволяє зробити висновок, що проблема формування фахової компетентності розглядалася з різних позицій: уточнювалася сутність цього ключового поняття; виявлялися його істотні ознаки як інтегративної особистісної якості; аналізувалися особливості реалізації цього процесу тощо (В. Беспалько, Л. Єлагіна, І. Єрмаков, О. Ларіонова, О. Овчарук, В. Петрук, О. Пометун, Л. Сохань, А. Хуторський та ін.). З другого боку, пошуку шляхів упровадження традиційного декоративно-ужиткового мистецтва та класичного дизайну в систему художньої і технологічної освіти присвячені праці Є. Антоновича, В. Вдовиченка, В. Мадзігона, Т. Носаченко, Л. Оршанського, М. Пагути, В. Сидоренка, Р. Силка, В. Сироти, Л. Савки, В. Тищенко, В. Титаренко, В. Тягура та ін.

На жаль, у вітчизняній педагогічній науці до цього часу були практично відсутні ґрунтовні дослідження такої невід'ємної складової професійної підготовки вчителів трудового навчання як художньо-проектна, тому особливо актуальними залишаються науково-практичні пошуки шляхів формування у студентів фахової компетентності в галузі етнодизайну, вивчення психолого-педагогічних чинників розвитку творчої особистості та виховання у студентській молоді бажання створювати етностильове предметно-просторове середовище, жити і творити „за законами краси”.

Основними причинами актуалізації проблеми формування фахової компетентності майбутніх учителів трудового навчання в галузі етнодизайну вважаємо відсутність загальноприйнятої структури фахової компетентності в існуючих педагогічних дослідженнях, теоретичних засад цього процесу, що відображають сутність та можливості його вдосконалення, системного підходу до формування фахової компетентності майбутніх педагогів у досліджуваній галузі, а також змістового наповнення та відповідного навчально-методичного інструментарію.

Отже, актуальність дослідження визначається: 1) підвищенням вимог до рівня фахової компетентності майбутніх учителів трудового навчання в зв'язку зі змінами соціально-економічних умов в країні; 2) сучасними тенденціями в галузі педагогічного освіти (передовсім, технологічної), які зумовлюють необхідність формування у студентів фахової компетентності; 3) нереалізованим потенціалом педагогічних вищих навчальних закладів (ВНЗ) стосовно підготовки випускників з високим рівнем фахової компетентності та креативності; 4) недостатньою розробленістю науково-методичного супроводу процесу цілеспрямованого формування фахової компетентності майбутніх учителів трудового навчання в галузі етнодизайну.

На основі вищевикладеного нами сформульована проблема дисертаційного дослідження, спрямована на подолання основної *суперечності* – між зростаючою потребою суспільства в підготовці вчителів трудового навчання, які володіють високим рівнем фахової компетентності в галузі етнодизайну, та недостатньою теоретичною і практичною розробленістю шляхів її формування в умовах ВНЗ.

Зважаючи на актуальність проблеми, недостатній рівень її наукової розробки та невизначеність шляхів подолання виявленої суперечності, **темою дисертаційного дослідження** обрано „Формування фахової компетентності з основ етнодизайну у майбутніх учителів трудового навчання”.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Тема дисертаційного дослідження є складовою плану науково-дослідницьких робіт Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова „Зміст освіти, форми, методи і засоби фахової підготовки учителів” (протокол № 5 від 28 травня 2000 р.; 0198U001733) та спрямована на вдосконалення фахової підготовки майбутніх учителів трудового навчання.

Тема дисертації затверджена вченою радою Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (протокол № 6 від 31.01.2006 р.) та погоджена в Раді з координації наукових досліджень в галузі педагогіки та психології в Україні (протокол № 8 від 27.11.2007 р.).

Мета дослідження полягає в науковому обґрунтуванні, розробці й експериментальній перевірці ефективності моделі та методики формування у майбутніх учителів трудового навчання фахової компетентності з основ етнодизайну в умовах ВНЗ.

Для досягнення поставленої мети визначені такі **завдання**:

1. Вивчити стан досліджуваної проблеми в педагогічній теорії і практиці.

2. Теоретично обґрунтувати психолого-педагогічні та концептуальні засади фахової підготовки майбутніх учителів трудового навчання в галузі етнодизайну.

3. Розробити модель формування у студентів фахової компетентності з основ етнодизайну.

4. Обґрунтувати та впровадити методика етнодизайнерської діяльності майбутніх учителів трудового навчання.

5. Провести дослідно-експериментальну перевірку ефективності моделі та методики формування у майбутніх учителів трудового навчання фахової компетентності з основ етнодизайну.

Об'єкт дослідження – фахова підготовка майбутніх учителів трудового навчання.

Предмет дослідження – модель та методика формування фахової компетентності з основ етнодизайну у майбутніх учителів трудового навчання.

Методологічну основу дослідження становлять базові принципи теорії наукового пізнання; положення філософії освіти, психології та педагогіки щодо провідної ролі творчої діяльності у формуванні особистості, єдності свідомості і продуктивної активності суб'єкта у процесі навчання, принципів професійної спрямованості та наукової організації навчального процесу у вищій педагогічній школі з метою підвищення ефективності фахової підготовки вчителів на різних освітньо-кваліфікаційних рівнях; положення теорій системно-синергетичного та компетентнісно-орієнтованого підходів до підготовки майбутніх фахівців у ВНЗ; концепція проектування складних педагогічних моделей, систем і процесів; міждисциплінарний підхід, який зумовив необхідність використання теоретичних положень інших наук – історії, соціології, етнографії, культурології, психології тощо; системно-цілісний підхід, що забезпечив різномірну оцінку структурно-логічних і змістових аспектів розглянутих категорій.

Нормативно-правову базу дослідження складають фундаментальні положення у галузі вищої педагогічної освіти, які регулюються законами України „Про освіту”, „Про вищу освіту” та представлені в Національній доктрині розвитку освіти, Концептуальних засадах розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський науково-освітній простір, Державному галузевому стандарті напряму підготовки „Технологічна освіта”.

Теоретичну основу дослідження становлять провідні положення *теорії філософії освіти* (В. Андрущенко, І. Зязюн, В. Кремень, В. Лутай та ін.); *теорії професійної освіти* (С. Батишев, О. Коваленко, Л. Лук'янова, Н. Ничкало та ін.); *організації навчально-виховного процесу* (Ю. Бабанський, В. Бондар, А. Киверялг, М. Скаткін, М. Солдатенко, А. Хуторський та ін.); *психології особистості та творчості* (А. Брушлинський, Л. Виготський, Т. Кудрявцев, Н. Кузьміна, Б. Ломов, В. Моляко, С. Рубінштейн, В. Чебишева та ін.); *навчання і виховання на національних традиціях* (Є. Антонович, Г. Мельник, С. Нікітчина, Л. Оршанський, В. Радкевич, В. Титаренко та ін.); *естетики і художньої творчості* (Л. Масол, М. Лещенко, Б. Нешумов, О. Отич, Г. Падалка, О. Рудницька та ін.); *дизайну* (В. Вдовиченко, Г. Гребенюк, В. Даниленко, С. Мигаль, В. Тименко та ін.); *технологічної освіти* (П. Атутов, А. Вихрущ,

Р. Гуревич, О. Коберник, М. Корець, В. Сидоренко, В. Стешенко, Г. Терещук, О. Торубара, Д. Тхоржевський та ін.).

Для досягнення поставленої мети, реалізації завдань і перевірки гіпотези використано такі **методи дослідження**: 1) *теоретичного аналізу* (аналіз і синтез філософських, культурологічних, соціологічних, психологічних, педагогічних наукових знань, нормативної документації та навчальних видань з проблем професійної підготовки вчителів; системний та функціональний аналіз, порівняння, моделювання, класифікація, систематизація й узагальнення теоретичних і методичних засад) – для з'ясування в теорії і на практиці сучасного стану фахової підготовки вчителів трудового навчання у галузі етнодизайну; 2) *прогностичні* (моделювання, експертні оцінки, узагальнення незалежних характеристик) – з метою обґрунтування визначення змісту та методики етнодизайнерської підготовки майбутніх учителів трудового навчання; 3) *обсерваційні* (спостереження – пряме й опосередковане, включене, довготривале, фіксоване) – для виявлення особливостей творчої художньо-проектної діяльності студентів; 4) *діагностичні* (бесіди, інтерв'ю, анкетування, тестування, рейтинг) – з метою вивчення рівня сформованості фахової компетентності з основ етнодизайну у майбутніх учителів трудового навчання; 5) *педагогічного експерименту* (констатувальний та формувальний етапи) – для перевірки ефективності моделі та методики формування фахової компетентності з основ етнодизайну в майбутніх учителів трудового навчання; 6) *статистичної й аналітичної обробки даних* – з метою доведення достовірності та доцільності впровадження запропонованої моделі та методики, підтвердження ефективності формування у студентів фахової компетентності з основ етнодизайну в умовах навчально-виховного процесу педагогічних ВНЗ.

Експериментальна база дослідження. Дослідницько-експериментальна робота проводилася у Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова, Полтавському національному педагогічному університеті імені В. Г. Короленка, Переяслав-Хмельницькому державному педагогічному університеті імені Григорія Сковороди. Окремі складові фахової підготовки майбутніх учителів трудового навчання, передовсім стосовно художньо-проектної діяльності, уточнювалися в Дрогобицькому державному педагогічному університеті імені Івана Франка та Коростишівському педагогічному коледжі імені Івана Франка.

На констатувальному та формувальному етапах експериментального дослідження впродовж 2006 – 2010 рр. брало участь 453 студенти і викладачі, а також учителі трудового навчання загальноосвітніх шкіл та керівники гуртків і студій позашкільних навчально-виховних закладів Києва, Вінниці, Полтави, Чернігова, Умані, Переяслав-Хмельницького та інших міст України.

Наукова новизна і теоретичне значення одержаних результатів полягає в тому, що:

1) *вперше* до змісту теорії професійно-педагогічної освіти *введено* поняття „фахова компетентність у галузі етнодизайну” як професійна здатність майбутніх учителів до художнього проектування об'єктів предметно-просторового

середовища на основі національних традицій і сучасних технологій формотворення, а також *теоретично обґрунтовано* концепцію, *розроблено й експериментально* перевірено модель формування у студентів фахової компетентності з основ етнодизайну;

2) *обґрунтовано* актуальність етнодизайнерської підготовки майбутніх учителів трудового навчання в контексті суспільних вимог до освітньої галузі „Технологія” та інтеграційних процесів входження України в європейський науково-освітній простір;

3) *удосконалено* методику фахової підготовки майбутніх учителів трудового навчання, спрямовану на формування у них високого рівня етнодизайнерської компетентності, де пріоритетне місце належить творчому процесу художнього проектування і виготовлення етностильових виробів;

4) *набули подальшого розвитку* критерії та рівні сформованості в майбутніх учителів трудового навчання фахової компетентності з основ етнодизайну.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що обґрунтовано, розроблено і впроваджено в навчальний процес низки ВНЗ, що здійснюють фахову підготовку вчителів трудового навчання, навчально-методичний комплекс, який містить: експериментальний програмний зміст „Основи етнодизайну”, навчально-методичне і дидактичне забезпечення до його вивчення, методичні рекомендації щодо організації творчої проектної і художньо-трудової діяльності та методичні поради щодо створення умов і способів використання теоретичних положень та практичних результатів комплексного діагностування рівня етнодизайнерської підготовки майбутніх учителів трудового навчання.

Теоретичні положення та результати дослідно-експериментальної роботи можуть бути використані для подальших педагогічних досліджень, при укладанні навчальних програм та методичних рекомендацій, написанні підручників і навчальних посібників з традиційного декоративно-ужиткового мистецтва, класичного дизайну та етнодизайну, розробці лекційних курсів та практичних занять, підготовці студентами курсових, дипломних та магістерських робіт, проведенні науково-методичних семінарів та занять у системі підвищення кваліфікації викладачів фахових дисциплін ВНЗ.

Впровадження результатів дисертаційного дослідження. Положення, висновки і рекомендації впроваджені в педагогічну практику Інституту гуманітарно-технічної освіти Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (довідка №1507.10/884 від 20. 04. 2010 р.), Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г. Короленка (довідка № 1192/01-37/09 від 23. 03. 2010 р.), Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди (довідка № 227 від 10. 03. 2010 р.), Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (довідка № 51 від 26. 01. 2010 р.), Коростишівського педагогічного коледжу імені Івана Франка (довідка № 253 від 26. 02. 2010 р.).

Вірогідність одержаних результатів і висновків забезпечується теоретико-методологічною обґрунтованістю вихідних позицій наукового пошуку,

використанням комплексу взаємопов'язаних методів дослідження, адекватних предмету, меті та завданням фахової підготовки майбутніх учителів трудового навчання у галузі етнодизайну, ґрунтовним аналізом науково-теоретичного й емпіричного матеріалу, тривалим терміном дослідно-експериментальної роботи (2006 – 2010 рр.), об'єктивним кількісним та якісним аналізом її результатів, репрезентативністю вибірки, математичною обробкою експериментальних даних, широким впровадженням у практику педагогічних ВНЗ.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертаційного дослідження розкриті у доповідях і виступах на *міжнародних науково-практичних конференціях*: „Підготовка вчителів трудового та професійного навчання у XXI столітті” (Київ, 2008), „Сучасні тенденції розвитку технологічної та професійної освіти в Україні у контексті європейської інтеграції” (Умань, 2010) та “Становлення і розвиток етнодизайну Український та європейський досвід” (Полтава, 2010) *Всеукраїнському науково-практичному семінарі* „Сучасні тенденції в оцінюванні інтелектуальної обдарованості” (Бориспіль, 2009).

Результати дослідження обговорювалися на щорічних звітних науково-практичних конференціях Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова та методичних семінарах Інституту гуманітарно-технічної освіти цього ВНЗ.

Публікації. Основний зміст і результати дослідження висвітлено у 7 одноосібних наукових працях загальним обсягом 2,5 др. арк., опублікованих у наукових фахових виданнях з педагогіки, затверджених ВАК України.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, двох розділів з висновків до кожного розділу, висновків, додатків і списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації 315 сторінок. Основний зміст дисертації викладений на 180 сторінках. Робота містить 23 таблиці, 15 рисунків, 17 додатків на 113 сторінках. Список використаних джерел складає 247 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми дослідження, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет, визначено гіпотезу, описано методи науково-дослідної роботи, окреслено її методологічні й теоретичні основи, наведено відомості про експериментальну базу, розкрито наукову новизну, теоретичне та практичне значення, обґрунтовано вірогідність наукових результатів і висновків дослідження, подано інформацію про апробацію та впровадження результатів дослідження в практику.

У першому розділі – „**Теоретичні засади формування у майбутніх учителів трудового навчання фахової компетентності в галузі етнодизайну**” – викладено результати вивчення стану дослідженості проблеми у педагогічній теорії і практиці, розкрито сутність, роль та значення етнодизайну й етнодизайнерської діяльності у професійно-педагогічній освіті, обґрунтовані психолого-педагогічні та концептуальні засади фахової підготовки майбутніх учителів трудового навчання в галузі етнодизайну.

Теоретичний аналіз проблеми гуманітаризації фахової підготовки

майбутніх учителів трудового навчання виявив, що в останні десятиліття в педагогічній теорії і практиці значна увага приділялася художньо-естетичному аспекту розвитку творчої особистості здебільшого засобами народного декоративно-ужиткового мистецтва, натомість лише нещодавно розпочаті дослідження щодо використання етнодизайну в змісті трудової підготовки школярів та технологічної освіти студентів педагогічних ВНЗ.

В наукових дослідженнях недостатньо відображеними виявилися зміст, організаційні форми навчальних і практичних занять, методичні способи, прийоми і засоби, а також предметно-розвивальне середовище для практичної роботи з етнодизайну.

Під терміном „*етнодизайн*” розуміємо художньо-проектну діяльність, спрямовану на створення сучасних форм матеріально-предметного середовища з використанням традиційних елементів культури певного етносу. Відповідно, етнодизайн виступає елементом збереження й збагачення національного колориту, історії та традицій конкретної етнокультури. Як важлива та невід’ємна складова дизайну, він ґрунтується на традиціях народного мистецтва і сучасних технологіях дизайну, тому інтегрує художню, інженерну і гуманітарну складові дизайн-діяльності. З іншого боку, етнодизайн нами розглядається як комплексна міждисциплінарна діяльність студентів з проектування сучасних форм та розробки декору, в яких домінують національні елементи і мотиви, а також втілення художніх проектів в матеріалі. Тому нині етнодизайн стає важливим інтегративно-комунікативним компонентом змісту фахової підготовки як у системі художньо-промислової, так і педагогічної освіти України.

У процесі дослідження з’ясовано, що саме через етнічні традиції вітчизняного мистецтва, їх ґрунтовне вивчення і практичний розвиток, можна досягнути мистецтво інших етносів. Тому важливо оволодіти компетентністю передовсім національного формотворення, відчувати, гармонійно поєднувати у творах етнодизайну національну форму, колорит і декор. Причому у процесі вивчення основ етнодизайну важливим аспектом є не стільки засвоєння техніко-технологічних знань, скільки умінь синтезувати їх з відповідними художніми знаннями й етнокультурними складовими традиційного і сучасного видів пластичних мистецтв. Отже, в системі фахової підготовки майбутніх учителів трудового навчання, етнодизайн як вид творчої художньо-проектної діяльності, що ґрунтується на культурно-мистецьких засадах традиційного декоративно-ужиткового мистецтва і новітніх технологій дизайну, має необмежені навчально-виховні та творчо-розвивальні можливості.

На основі аналізу численних поглядів учених-педагогів на проблему компетентнісного підходу в освіті, *фахова компетентність майбутніх учителів трудового навчання з основ етнодизайну* нами розглядається як здатність і готовність студента до творчої професійно-педагогічної діяльності, що ґрунтується на відповідних знаннях, уміннях та навичках, особистісних здібностях, цінностях та досвіді, які дають можливість, з урахуванням етностильових особливостей декоративно-ужиткового мистецтва та засобів сучасного дизайну, здійснювати ефективну проектну і художньо-трудова

підготовку підростаючого покоління, забезпечуючи їхній загальнокультурний та творчий розвиток, формувати в учнів уміння вирішувати завдання в галузі формотворення і декорування матеріальних об'єктів.

Активізація етнодизайнерської діяльності майбутніх учителів трудового навчання у процесі фахової підготовки може досягатися за умов, якщо:

1) студентам буде розкрито важливість оволодіння відповідними художньо-проектними знаннями, уміннями та навичками, а також перспективу їх використання у процесі творчої художньо-трудової діяльності;

2) студенти, поряд з теоретичним навчанням, вироблятимуть практичні художньо-проектні уміння, які використовуватимуть у різних сферах навчально-професійної діяльності;

3) основними цілями навчання етнодизайнерським дисциплінам буде формування та розвиток у студентів цілісної системи поглядів про навколишній матеріально-предметний світ, його етностильову специфіку, особливості та ідеали з обов'язковим акцентуванням уваги на творчому підході як найбільшій цінності в гармонійному розвитку особистості;

4) студентам буде надана можливість освоювати етнодизайнерську діяльність в умовах творчих дизайн-груп, де вони зможуть оцінити творчий потенціал кожного та виділити позитивні сторони міжособистісного спілкування на інтерактивних засадах;

5) студенти, крім об'єктивних звітів про виконання етнодизайнерських проектів, готуватимуть самозвіти, що сприятиме розвитку їхньої рефлексії.

Згідно з сучасними тенденціями розвитку вищої педагогічної освіти, якість фахової підготовки майбутніх учителів трудового навчання, формування в них етнодизайнерської компетентності та здатності до її ефективного використання в професійно-педагогічній діяльності, уможлиблюється теоретично обґрунтованою концепцією, яка визначає інноваційну сутність її мети, завдань, принципів, підходів, змісту та методики.

Нами окреслена головна концептуальна ідея дослідження: етнодизайн вносить гуманітарно-естетичну складову в структуру та зміст технологічної освіти педагогічних ВНЗ. Звідси, *метою* є формування у студентів високого рівня етнодизайнерської компетентності, основаної на інтеграції психолого-педагогічних, інженерних, художньо-проектних знань, умінь, навичок, традицій народного декоративно-ужиткового мистецтва і технологій сучасного вітчизняного дизайну. *Завдання* визначають стратегію, уможливають досягнення поставленої мети та передбачають створення цілісної навчально-методичної системи, яка містить: 1) навчально-методичний комплекс забезпечення фахової підготовки студентів у галузі етнодизайну (змістова компонента); 2) перелік інноваційних форм і методів організації цього процесу (процесуальна компонента); 3) методику формування у майбутніх учителів трудового навчання етнодизайнерської компетентності.

У змісті професійної підготовки майбутніх учителів трудового навчання в галузі етнодизайну необхідно враховувати культурологічний, компетентнісний, особистісно орієнтований та діяльнісно-розвивальний підходи, а також

загальнодидактичні (культуровідповідність, єдність теорії і практики, гуманізація і гуманітаризація, естетизація, наступність, системність, інтегрування освіти і науки, розвивальний характер навчання тощо) та специфічні (виховний характер навчання на націокультурних засадах, орієнтування на національні цінності, традиції народного декоративно-ужиткового мистецтва, єдності художньо-естетичної та проектної культури, інтеграції техніко-технологічних та етнодизайнерських знань й умінь, креативності та творчої самореалізації) принципи.

Зміст фахової підготовки майбутніх учителів трудового навчання на засадах етнодизайну зумовлює належний рівень сформованості: етнодизайнерської компетентності; художньо-проектних та техніко-технологічних знань, умінь і навичок; творчих якостей особистості; готовності до виконання професійних функцій, що уможлиблює успішну професійно-педагогічну діяльність в умовах загальноосвітньої школи. Така підготовка вимагає впровадження нових організаційних форм навчально-виховної діяльності, зокрема: відвідування культурологічних лекторіїв, роботу у складі творчих дизайн-груп, архівні розвідки та дослідницьку роботу в краєзнавчих музеях, участь в етнографічних експедиціях, майстер-класах, виставках, етнофестивалях, конкурсах творчої майстерності тощо.

З'ясовано, що методика викладання основ етнодизайну має ґрунтуватися на проектно-технологічному підході, при якому творчий задум фіксується в колірно-графічних проектах, розробляється технологія та здійснюється практичне виготовлення виробу в матеріалі, а ефективним дидактичним засобом є предметно-розвивальне середовище дизайн-центру.

Отже, етнодизайн як творчий метод формування у студентів фахової компетентності ґрунтується на національних засадах традиційного декоративно-ужиткового мистецтва і сучасного дизайну, сприяє розвитку художньо-проектної культури, творчих якостей особистості, вихованню національної самосвідомості, необхідних для здійснення ефективної професійно-педагогічної діяльності. Завдяки активному прилученню до етнодизайну, майбутній вчитель трудового навчання стає висококультурною та компетентною особистістю, провідником і транслятором традиційного і сучасного видів пластичних мистецтв, духовним наставником у творчому зростанні учнівської молоді.

У другому розділі – **„Експериментальне дослідження процесу формування у майбутніх учителів трудового навчання фахової компетентності з основ етнодизайну”** – розкрито емпіричний досвід використання етнодизайну у фаховій підготовці студентів; описано модель та методику формування фахової компетентності з основ етнодизайну у майбутніх учителів трудового навчання; розкрито зміст педагогічного експерименту; проведено порівняльний аналіз рівнів сформованості етнодизайнерської компетентності та творчих здібностей респондентів експериментальних і контрольних груп до та після спеціально організованої педагогічної взаємодії, який підтвердив ефективність розробленої експериментальної моделі та

методики формування у майбутніх учителів трудового навчання фахової компетентності з основ етнодизайну.

Сучасний стан науково-педагогічної практики формування в майбутніх учителів трудового навчання фахової компетентності з основ етнодизайну засвідчив низку суперечностей, основна з яких закладена в змісті навчання. Аналіз сучасних навчальних програм, які стосуються дизайнерської та художньо-трудової підготовки майбутніх педагогів („Декоративно-ужиткове мистецтво”, „Художнє проектування і конструювання”, „Основи дизайну”, „Практикум з художньої обробки матеріалів” та ін.) актуалізують необхідність інтегрування змісту традиційного декоративно-ужиткового мистецтва та сучасного вітчизняного дизайну в єдиній, методично цілісній навчальній дисципліні „Основи етнодизайну”. Розроблений нами експериментальний програмний зміст з «Основ етнодизайну» ґрунтується на загальнодидактичних і специфічних принципах, що уможливають оволодіння студентами не лише необхідним обсягом знань й умінь з основ етнодизайну, а й сформованістю високого рівня фахової компетентності в означеній галузі.

Емпіричним шляхом виявлена особливість реалізації методики формування етнодизайнерської компетентності в майбутніх учителів трудового навчання, яка актуалізується: соціальною спрямованістю студентських проєктів; творчою спрямованістю методів і засобів реалізації навчального процесу; психолого-педагогічною підтримкою творчого саморозвитку та самореалізації студентів у проєктній та художньо-трудої діяльності.

На основі аналізу літературних джерел, емпіричного досвіду і даних констатувального етапу педагогічного експерименту визначено *чотири рівні* фахової компетентності майбутніх учителів трудового навчання у галузі етнодизайну: низький (репродуктивний), достатній (аналітичний), середній (інтегративний) та високий (конструктивний). Результати констатувального експерименту засвідчили, що студенти контрольних та експериментальних груп знаходилися приблизно на одному рівні розвитку фахової компетентності в галузі етнодизайну. Загалом більшість студентів показали достатній і лише незначна їх частина (близько 20 %) середній рівень сформованості фахової компетентності з основ етнодизайну. При цьому, приблизно у 25 % майбутніх учителів трудового навчання виявлено низький рівень сформованості досліджуваної компетентності, водночас високий рівень – взагалі не був зафіксований. У ході експериментального дослідження також виявлено, що показники рівнів компетентності перебувають у кореляційних зв'язках з психологічними типами сприймання майбутніх учителів трудового навчання – емоційним, абстрактним та конкретним.

З'ясовано, що формування фахової компетентності у майбутніх учителів трудового навчання в галузі етнодизайну передбачає інтелектуалізацію та гуманізацію предметного змісту їхньої проєктної та художньо-трудої підготовки, використання особистісно-розвивальних технологій навчання; активізує ціннісно-сміслову орієнтацію діяльності студентів; визначає обов'язковим елементом творчий характер та соціальну спрямованість

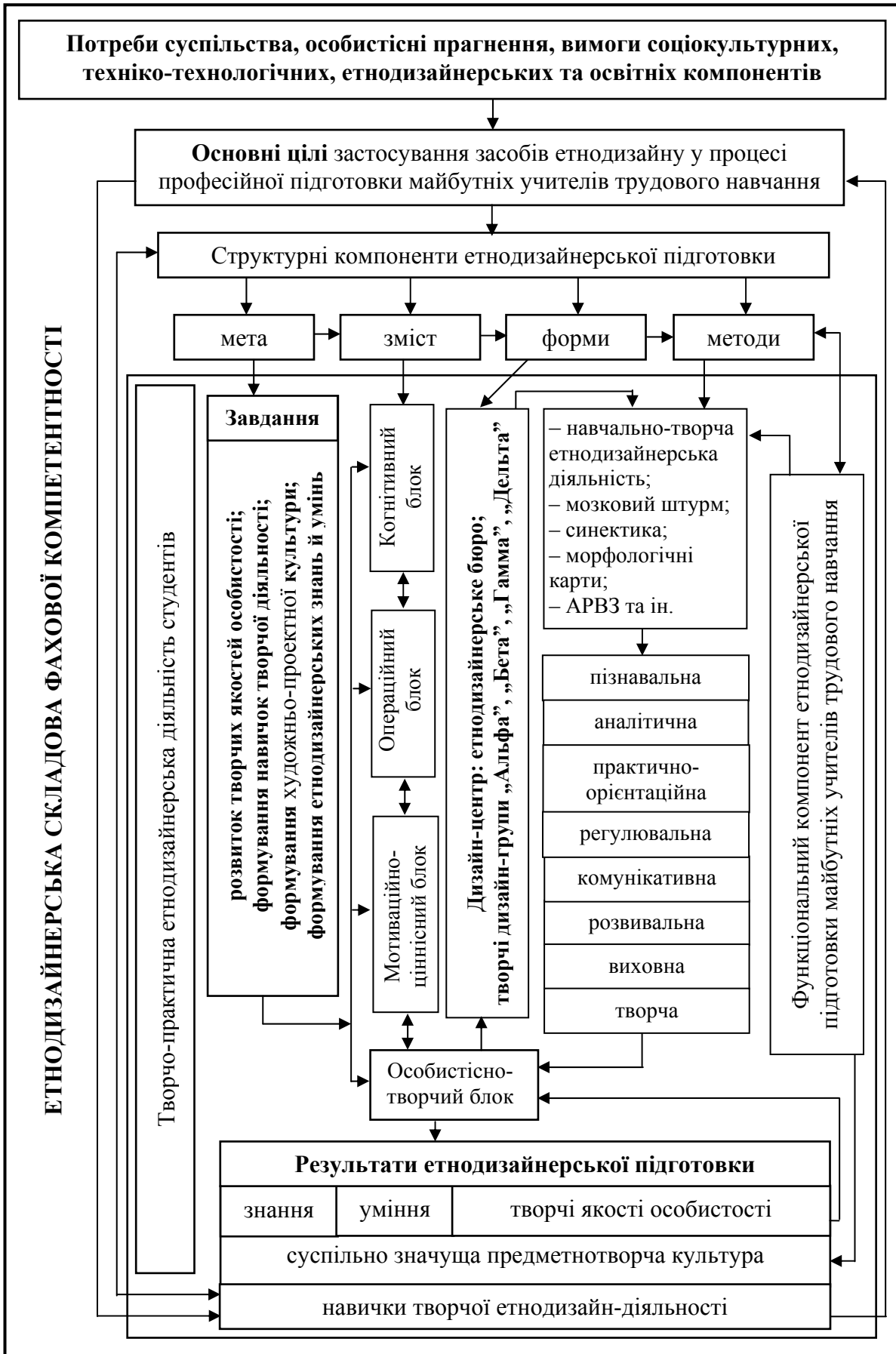
навчально-творчої діяльності. При цьому, в процесі формування у майбутніх учителів трудового навчання фахової компетентності в галузі етнодизайну необхідно враховувати особистісні якості студентів, які безпосередньо пов'язані зі специфікою етностильового сприймання предметно-просторового середовища життєдіяльності людини й особистісно-ціннісною мотивацією етнодизайнерської діяльності.

Нами розроблено структурно-функціональну модель, що ґрунтується на традиційній структурі навчального процесу та містить такі основні компоненти: мету, завдання, зміст, форми і методи, які детермінують кінцевий результат – якісну етнодизайнерську підготовку майбутніх учителів трудового навчання в умовах ВНЗ (див. рис. 1).

Отже, основною метою реалізації цієї моделі є формування в майбутніх учителів трудового навчання фахової компетентності у галузі етнодизайну. Ця мета через завдання екстраполюється у змістову компоненту, що містить такі блоки: когнітивний, операційний, мотиваційно-ціннісний та особистісно-творчий. Під змістовними блоками розуміємо елементи змістовної компоненти моделі, що володіють відносною автономністю та вирізняються індивідуальною складовою мети і змістом, передбачають використання спеціальних методів і засобів навчального процесу, а також виконують притаманні лише їм функції: пізнавальну, аналітичну, практично-орієнтаційну, регульовальну, комунікативну, розвивальну, творчу та виховну.

Доведено, що досягнення та цінності традиційної і сучасної духовно-матеріальної культури сприймаються, осмислюються та реалізуються майбутніми вчителями трудового навчання у процесі творчої етнодизайнерської діяльності. Наявність практичної цінності та соціальної спрямованості виконуваних майбутніми учителями трудового навчання творчих етнодизайнерських проєктів сприяє розвитку їхньої емоційної сфери. При цьому, акцент зміщується з механічного засвоєння та відтворення теоретичних знань у площину їх практичного застосування в процесі самостійної творчої етнодизайнерської діяльності. Тому, центральним компонентом структурно-функціональної моделі визначено предметно-розвивальне середовище дизайн-центру, представлене такими організаційними формами, як етнодизайнерське бюро та творчі дизайн-групи.

У процесі дослідження виявлено, що фахова компетентність майбутніх учителів трудового навчання з основ етнодизайну структурно складається з окремих ключових компетентностей – продуктивно-творчої, утилітарно-споживчої, комунікативно-естетичної та мистецько-культурної, які відповідають дослідницьким профілям здібностей учасників дизайн-груп. У сукупності ці компетентності забезпечують цілісне формування у майбутніх учителів трудового навчання фахової компетентності з основ етнодизайну.

Рис. 1. Структурно-функціональна модель формування в майбутніх учителів трудового навчання фахової компетентності з основ етнодизайну

Доведено, що ефективність оволодіння студентами мистецтвом етнодизайну зумовлюється особистісним, культурно-психологічним чинником, а також сукупністю дидактичних умов, що сприяють ефективній фаховій підготовці майбутніх педагогів в означеній галузі. При цьому, засвоєння майбутніми учителями трудового навчання у процесі етнодизайнерської діяльності відповідних знань, умінь та навичок не є самоціллю, а лише важливим засобом для розвитку їхніх здібностей до творчої діяльності. У цьому полягає основний творчий та соціально-педагогічний потенціали етнодизайнерської підготовки майбутніх учителів трудового навчання, який реалізовувався з допомогою розробленої нами методики організації творчого процесу художнього проектування і виготовлення етностильових виробів.

Запропонована *методика* передбачала у процесі художнього проектування та практичної реалізації творчих ідей дотримання студентами *таких стадій*: 1) дивергенції (аналізу, пов'язаного з розчленуванням цілісного задуму або зразка-аналога на частини) застосовуючи методи: формулювання завдання; пошуки джерел інформації; виявлення візуальних суперечностей; інтерв'ювання споживачів; анкетне опитування; спостереження за поведінкою споживачів; системні випробування; вибір вимірників; накопичення і систематизація даних; 2) трансформації (синтезу, спрямованого на поєднання частин по-новому, іншим чином) з використанням методів: матриця взаємодоповнюваності; сітка взаємодії; аналіз взаємозв'язаних галузей рішення; трансформація системи; проектування нововведень способом зміщення меж; проектування нових функцій; визначення компонентів; класифікація проектної інформації; 3) інтерактивного пошуку ідей (генерування та групового аналізу запропонованих рішень) на основі методів: мозковий штурм; синектика; ліквідація тупикових ситуацій; морфологічні карти та ін.; 4) конвергенції (оцінювання наслідків практичного втілення задуму або відповідності виробів їх аналогам) застосовуючи методи: контрольні переліки; вибір критеріїв; рангування і зіставлення тощо.

Результати дослідження та багаторічна практика довели, що алгоритмічне виконання зазначених стадій є необхідною умовою для формування установки майбутніх учителів трудового навчання на творчий спосіб професійної діяльності в галузі етнодизайну. Цей творчий процес зумовлював формування у студентів дизайнерського мислення (наукового, логічно-понятійного і художньо-образного в синтезі), ознайомлення з методами художнього проектування і конструювання, моделювання та макетування, способами втілення творчих задумів у матеріалі. Водночас, методика організації творчого процесу художнього проектування і виготовлення етностильових виробів була спрямована на оптимізацію рівня сформованості у студентів фахової компетентності в галузі етнодизайну, підвищення мотивації навчання, стимулювання інтересу до художньо-трудої діяльності, розвитку творчих здібностей, здатності аналізувати, відбирати та використовувати потрібну інформацію, логічно мислити, висувати ідеї, втілювати їх у художніх проектах та готових виробах-зразках, придатних до тиражування.

Перевірка ефективності моделі та методики формування в майбутніх учителів трудового навчання фахової компетентності з основ етнодизайну

проводилася у 2009 – 2010 рр., в якій брало участь 228 студентів експериментальних (Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова) та контрольних груп (Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка, „Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди”). Для попереднього діагностування рівня сформованості у студентів фахової компетентності з основ етнодизайну використані результати самооцінки, комплексних контрольних робіт, експертні оцінки викладачів, учителів-методистів та керівників шкільних дизайн-студій.

На основі встановленого рівня сформованості у майбутніх учителів трудового навчання фахової компетентності нами була організована навчально-пізнавальна діяльність у галузі етнодизайну, яка містила вивчення історії розвитку народного декоративно-ужиткового мистецтва та вітчизняного дизайну, їх сутності і трансформації, оволодіння технікою малюнка, підбору кольорів та композиційних побудов, уміннями стилізувати природні форми та створювати декоративні орнаменти, розробляти і втілювати творчі задуми в художніх проектах та матеріалі, опанування методикою викладання етнодизайну в школі тощо. З іншого боку, реалізація моделі передбачала широку позааудиторну роботу: активне залучення студентів до творчої проектної і художньо-трудової діяльності в дизайн-центрі та окремих дизайн-групах, майстернях з практичного втілення розроблених студентами художніх проектів етностильових виробів, організацію екскурсій до краєзнавчих музеїв, виставкових залів і галерей традиційного та сучасного видів мистецтв, подорожей історико-культурними місцями рідного краю, етнографічних експедицій, роботу в архівах та фондах музеїв, участь в майстер-класах, етнофестивалях, конкурсах, науково-практичних конференціях тощо.

Отже, у процесі формувального етапу дослідно-експериментальної роботи перевірена ефективність розробленої моделі та методики формування в майбутніх учителів трудового навчання фахової компетентності з основ етнодизайну, здійснено апробацію програмного змісту „Основи етнодизайну” та створеного у процесі дослідження навчально-методичного інструментарію. На основі узагальнення результатів опитування, тестових контролів теоретичних знань з основ етнодизайну, виконання практичних завдань творчого характеру з художнього проектування та виготовлення етностильових виробів, захисту курсових і випускних (дипломних, магістерських) робіт, позааудиторної творчої діяльності в умовах дизайн-центру, а також згідно з обґрунтованими критеріями визначалися рівні сформованості – репродуктивний (низький), аналітичний (достатній), інтегруючий (середній) та конструктивний (високий) – етнодизайнерської компетентності студентів, а також розвитку їхніх творчих здібностей.

Результати експериментального дослідження підтверджують висунуту гіпотезу, що створення професійно-орієнтованого середовища та дотримання методики організації творчого процесу художнього проектування і виготовлення

етностильових виробів уможливило підвищення рівня фахової компетентності та стимулює студентів до творчої самореалізації в галузі етнодизайну (див. табл. 1).

Таблиця 1

Зведені результати динаміки формування фахової компетентності з основ етнодизайну у майбутніх учителів трудового навчання

Рівні фахової компетентності	Контрольна група (116 осіб)					Експериментальна група (112 осіб)					Переважа експериментального навчання, у %
	На початку формувального експерименту		Наприкінці формувального експерименту		Ефективність розвитку фахової компетентності з етнодизайну, у %	На початку формувального експерименту		Наприкінці формувального експерименту		Ефективність розвитку фахової компетентності з етнодизайну, у %	
	К-сть осіб	у %	К-сть осіб	у %		К-сть осіб	у %	К-сть осіб	у %		
Репродуктивний	28	24,1	18	15,5	8,6	29	25,9	4	3,6	22,3	13,7
Аналітичний	65	56,0	69	59,5	3,5	62	55,4	67	59,8	4,5	1,0
Інтегративний	23	19,9	27	23,3	3,4	21	18,7	30	26,8	8,1	4,7
Конструктивний	0	0	2	1,7	1,7	0	0	11	9,8	9,8	8,1

Результати констатувального етапу експериментальної роботи засвідчили майже однакові показники рівнів сформованості фахової компетентності з основ етнодизайну у студентів експериментальних та контрольних груп. На проміжних стадіях формувального етапу експерименту зафіксована позитивна динаміка зростання рівня сформованості досліджуваної компетентності у студентів експериментальних груп, натомість у контрольних групах – це зростання було уповільненим.

На завершальному етапі дослідження динаміка зростання конструктивного рівня сформованості етнодизайнерської компетентності у студентів експериментальних груп становила 9,8 %, а інтегруючого – 8,1 %. Експеримент підтвердив якісні зміни у характері дизайн-діяльності студентів та зростання показника високого рівня (23,2 %) розвитку творчих здібностей у студентів експериментальних груп. Ці результати засвідчили ефективність впровадженої нами моделі та методики формування фахової компетентності з основ етнодизайну у майбутніх учителів трудового навчання.

ВИСНОВКИ

Теоретичний аналіз проблеми дослідження та узагальнення отриманих результатів експериментальної роботи дозволяють сформулювати такі висновки:

1. Ґрунтовний аналіз літературних джерел, практичний досвід, вивчення сучасного стану і тенденцій розвитку освітньої галузі „Технологія”, зміна

парадигми фахової підготовки майбутніх учителів трудового навчання в бік гуманітаризації зумовили необхідність створення цілісної системи формування творчої особистості, вихованої на національно-культурних традиціях, якій притаманний високий рівень фахової компетентності. На жаль, проблема формування в майбутніх учителів трудового навчання фахової компетентності з основ етнодизайну не дістала системного висвітлення в педагогічній теорії і практиці.

Етнодизайн, як важлива та невід’ємна складова вітчизняної культури, має ґрунтуватися на традиціях народного мистецтва і сучасних технологіях дизайну, інтегрує художню, інженерну і гуманітарну компоненти творчої дизайн-діяльності, тому виступає необхідною умовою фахової підготовки майбутніх учителів трудового навчання. З іншого боку, етнодизайн нами розглядається як комплексна міждисциплінарна художньо-проектна діяльність студентів зі створення сучасних об’єктів предметно-просторового середовища, в якому домінують традиційні елементи культури певного етносу.

Етнодизайн має широкі навчально-виховні та творчо-розвивальні можливості підготовки майбутніх учителів трудового навчання. Фахова компетентність майбутніх учителів трудового навчання з основ етнодизайну нами розглядається як здатність і готовність студента до творчої професійно-педагогічної діяльності, що ґрунтується на відповідних знаннях, уміннях та навичках, особистісних здібностях, цінностях та досвіді, які дають можливість, з урахуванням етностильових особливостей декоративно-ужиткового мистецтва та засобів сучасного дизайну, здійснювати ефективну проектну і художньо-трудова підготовку підростаючого покоління, забезпечуючи їхній загальнокультурний та творчий розвиток, формувати в учнів уміння вирішувати завдання в галузі формотворення і декорування матеріальних об’єктів.

2. Теоретично обґрунтовано психолого-педагогічні та концептуальні засади фахової підготовки майбутніх учителів трудового навчання в галузі етнодизайну. Концептуальні засади такої підготовки містять положення: 1) учитель трудового навчання має бути висококультурною та компетентною особистістю, провідником і транслятором національного традиційного та сучасного мистецтва, духовним наставником у творчому розвитку учнівської молоді; 2) формування у студентів фахової компетентності з основ етнодизайну ґрунтується на національних засадах традиційного декоративно-ужиткового мистецтва і сучасного дизайну; 3) на основі аналізу теоретичних джерел та практичної діяльності нами встановлено що фахова підготовка майбутніх учителів трудового навчання до професійно-педагогічної діяльності в галузі етнодизайну визначається рівнем сформованості таких компетентностей: художньо-проектної культури; знань, умінь, навичок проектування та технології виготовлення етностильових виробів; здатності використовувати знання й уміння в умовах загальноосвітньої школи; 4) методика фахової підготовки майбутніх учителів трудового навчання в галузі етнодизайну передбачає організацію творчої проектної і художньо-трудова діяльності, яка здійснюється у процесі аудиторних та позааудиторних занять; 5) розмаїття форм активного прилучення до сфери

мистецтва (культурологічні лекторії, робота у складі творчих дизайн-груп, архівні розвідки та дослідницька робота в краєзнавчих музеях, участь в етнографічних експедиціях, майстер-класах, виставках, етнофестивалях, конкурсах тощо) сприяє розкриттю творчого потенціалу та розвитку пізнавальної активності майбутніх педагогів.

3. За результатами констатувального етапу дослідження розроблена модель, в основу якої закладено взаємопов'язані структурні компоненти (мета, завдання, зміст, форми, методи) та функції (пізнавальна, аналітична, практично-орієнтаційна, регулювальна, комунікативна, розвивальна, виховна, творча), що уможливають результативність формування у майбутніх учителів трудового навчання етнодизайнерської компетентності.

Формування у майбутніх учителів трудового навчання професійно важливих якостей та фахової компетентності в галузі етнодизайну зумовлюється культурологічним, особистісно зорієнтованим діяльнісно-розвивальним та компетентнісним підходами, які закладені в зміст навчання. На основі структурно-функціонального підходу проведений відбір фактичного матеріалу і створений експериментальний програмний зміст з „Основи етнодизайну”, який пройшов експертне оцінювання у педагогічних ВНЗ. На основі особистісного підходу в навчанні, з врахуванням типів сприймання інформації і типів професійної спрямованості студентів, нами відібрані та удосконалені ефективні форми організації творчого навчального процесу.

4. В процесі експериментального дослідження здійснено апробацію методики організації творчого процесу художнього проектування і виготовлення етностильових виробів, яка передбачала проходження студентами таких стадій: 1) дивергенції – аналізу, пов'язаного з розчленуванням цілісного задуму або зразка-аналога на частини; 2) трансформації – синтезу, спрямованого на поєднання частин по-новому; 3) інтерактивного пошуку ідей – генерування та групового аналізу запропонованих рішень; 4) конвергенції – оцінювання наслідків практичного втілення задуму або відповідності виробів їх аналогам. Доведено, що алгоритмічне виконання зазначених стадій забезпечує ефективне оволодіння студентами методами художнього проектування та способами втілення творчих задумів у матеріалі і свідчить про високий рівень їхньої фахової компетентності. Так на репродуктивному рівні показники експериментальних груп покращилися на 13,7% відповідно до показників контрольних груп; на інтегративному (середньому) рівні – на 4,7 %; на конструктивному (високому) рівні – на 8,1 %.

5. Аналіз результатів констатувального і формувального етапів дослідження засвідчив ефективність моделі та методики формування у майбутніх учителів трудового навчання фахової компетентності з основ етнодизайну. Так, динаміка зростання конструктивного (високого) рівня сформованості етнодизайнерської компетентності у студентів експериментальних груп становила 9,8 %, натомість у контрольних групах цей показник був значно меншим та складав 1,7 %. Експеримент також підтвердив зростання показника високого рівня розвитку

творчих здібностей у студентів експериментальних груп до 23,2 %, водночас цей показник у контрольних групах становив 12,1 %.

Враховуючи результати проведеного дослідження підготовлено рекомендації щодо вдосконалення методики фахової підготовки майбутніх учителів трудового навчання у галузі етнодизайну, підвищення мотивації навчання, стимулювання інтересу до проектної і художньо-трудової діяльності, розвитку їхніх творчих здібностей.

Наукове дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми та засвідчує необхідність його подальшої розробки.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ

Статті у наукових фахових виданнях

1. Бровченко А. І. Робота з природними матеріалами / А. І. Бровченко // Трудова підготовка в закладах освіти. – 2000. – № 1. – С. 23 – 27.
2. Бровченко А. І. Вертеп як різновид українського етнодизайну / А. І. Бровченко // Проблеми сучасності: культура, мистецтво, педагогіка: зб. наук. праць Луганського держ. ін-ту культури і мистецтв. – Випуск 10, 2008. – С. 40 – 51.
3. Бровченко А. І. Формування фахової компетентності з основ етнодизайну у майбутніх учителів трудового навчання / А. І. Бровченко // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія № 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. – Вип. 13. – К., 2008. – С. 38–43.
4. Бровченко А. І. До традицій етнодизайну: художня техніка витинанки / А. І. Бровченко // Проблема сучасності: культура, мистецтво, педагогіка. До проблеми формування професійно значущих якостей фахівця. – Харків-Луганськ: Стиль Іздат, 2008. – С. 25–33.
5. Бровченко А. І. Теоретична модель формування фахової компетентності з основ етнодизайну у майбутніх учителів трудового навчання / А. І. Бровченко // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія № 13. Проблеми трудової та професійної підготовки. – Вип. 5. – К., 2009. – С. 15–21.
6. Бровченко А. І. Результативність експериментальних педагогічних умов формування фахової компетентності з основ етнодизайну у майбутніх учителів трудового навчання / А. І. Бровченко // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія № 13. Проблеми трудової та професійної підготовки. – Вип. 6. – К., 2010. – С. 43–51.
7. Бровченко А. І. Висновки щодо ефективного формування фахової компетентності з основ етнодизайну у майбутніх учителів трудового навчання / А. І. Бровченко // Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія № 13. Проблеми трудової та професійної підготовки”. – Вип. 7. – К., 2010. – С. 14 – 21.

АНОТАЦІЇ

Бровченко А. І. Формування фахової компетентності з основ етнодизайну у майбутніх учителів трудового навчання. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика трудового навчання / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – Київ, 2011.

Дисертаційне дослідження присвячено актуальній проблемі використання етнодизайну у фаховій підготовці майбутніх учителів трудового навчання. Розкрито сутність та значення етнодизайну і художньо-проектної діяльності на національних засадах у творчому навчальному процесі ВНЗ.

Науково обґрунтовано концептуальні засади підготовки студентів у галузі етнодизайну, які передбачають наповнення змісту технологічної освіти гуманітарними, культурологічними та художньо-естетичними компонентами. В дослідженні теоретично обґрунтована й експериментально апробована модель формування фахової компетентності з основ етнодизайну у майбутніх учителів трудового навчання. Розкриті особливості методики художньо-проектної підготовки студентів, яка ґрунтується на особистісно орієнтованому, діяльнісному та компетентнісному підходах.

Підтверджена ефективність творчої етнодизайнерської діяльності студентів в аудиторний та позааудиторний час, традиційних та інноваційних методів, форм організації і засобів навчання. Для діагностування рівнів сформованості фахової компетентності майбутніх учителів з основ етнодизайну запропоновані комплексні критерії.

Ключові слова: компетентність, етнодизайн, дизайн-центр, дизайн-групи, декоративно-прикладне мистецтво, типи сприймання, національні форми, декор, предметно-розвиваюче середовище.

Бровченко А. И. Формирование профессиональной компетентности по основам этнодизайна у будущих учителей трудового обучения. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 – теория и методика трудового обучения / Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова. – Киев, 2011.

Диссертация содержит результаты исследования актуальной проблемы формирования профессиональной компетентности по основам этнодизайна у будущих учителей трудового обучения. Обоснована актуальность темы исследования, определены объект, предмет и цель исследования, сформулирована гипотеза, раскрыта научная новизна работы, ее практическое значение.

В диссертационном исследовании обоснованы философские, психологические, педагогические и искусствоведческие основы формирования профессиональной компетентности по основам этнодизайна у будущих учителей трудового обучения. Исследовано и раскрыто сущность понятия «компетентность» и «этнодизайн» и сформулировано их авторское определение.

Термин “этнодизайн” формулируется как художественно-проектная деятельность, нацеленная на создание современных форм материально-предметной среды с использованием традиционных элементов культуры этноса. Автор рассматривает этнодизайн как объединение и взаимодополнение традиционного декоративно-прикладного искусства, дизайна и современных технологий в новое качественное образование.

Главная концептуальная идея исследования: этнодизайн вносит гуманитарно-эстетическую составляющую в структуру и содержание технологического образования в педагогических вузах. На основе анализа литературных источников и данных констатирующего этапа педагогического эксперимента определены четыре уровня профессиональной компетентности будущих учителей трудового обучения: низкий (репродуктивный), достаточный (аналитический), средний (интегративный) и высокий (конструктивный).

Выявлены и обоснованы эффективные педагогические условия формирования профессиональной компетентности по этнодизайну. В работе раскрыта методика формирования профессиональной компетентности по основам этнодизайна, базирующаяся на проектно-технологическом подходе, при котором творческая идея фиксируется в цветовых графических проектах, разрабатывается технология и осуществляется практическое изготовление изделия в материале. Системотворческим компонентом методики является предметно-развивающая среда – комплексно оборудованный, эстетически оформленный дизайн-центр, приближенный к этнической среде.

Экспериментальная методика предполагает реализацию творческих идей в процессе художественного проектирования и их практическую реализацию в следующих стадиях: дивергенция – анализ, который связывается с членением целостной идеи либо образца на части; трансформация – синтез направлений на соединение частей по-новому; интерактивный поиск идей – генерирование и групповой анализ предложенных решений; конвергенция – оценивание последствий практического внедрения идеи либо соответствие изделий их аналогам. Этот творческий процесс обеспечивал формирование у студентов дизайнерского мышления (научного, художественно-образного) ознакомление с методами художественного проектирования и конструирования, моделирования и макетирования, способом воплощения творческих проектов в материале. При этом акцент смещен из механического усвоения и отображения знаний в плоскость их практического применения в процессе самостоятельной творческой этнодизайнерской деятельности.

Работа раскрывает особенности реализации методики формирования профессиональной компетентности по основам этнодизайна у будущих учителей трудового обучения, актуализирующаяся: ценностно-смысловым наполнением содержания этностилевой предметно-творческой деятельности; социальной направленностью студенческих проектов, творческой направленностью методов и способов реализации процесса обучения; психолого-педагогической поддержкой творческого саморазвития и самореализацией студентов в проектно и художественно-трудоу деятельности.

Сформированная компетентность по основам этнодизайна состоит из отдельных компетентностей – продуктивно-творческой, утилитарно-потребительской, коммуникативно-эстетической, которые отвечают исследовательским профилям одаренных участников дизайн-групп.

Составляющими экспериментальной методики являются экспериментальное программное содержание по основам этнодизайна, отличающиеся усовершенствованием организационных форм обучающего процесса, с эффективным использованием модифицированных традиционных “школ ученичества”. Формирующий эксперимент подтвердил эффективность экспериментальной методики по формированию профессиональной компетентности по основам этнодизайна у будущих учителей трудового обучения.

Ключевые слова: компетентность, этнодизайн, дизайн-центр, дизайн-группы, декоративно-прикладное искусство, типы восприятия, профессиональная направленность, национальные формы, декор, предметно-развивающая среда.

Brovchenko A. The formation of the profession competence in basic of ethnodesign of the teachers of labour training in future. – Manuscript.

Dessertation the degree of Candidate of Education Sciences in speciality 13.00.02. – the theory and methodology of labour training / National Pedagogical University named after M. P. Dragomanov. – Kyiv, 2011.

The dissertation research is dedicated to actual problem in ethnodesign use of professional preparing future labour training teachers. Disclosing the nature and significance of ethnodesign, the art-project activities of national basis in creative learning process of professional preparing future teachers of labour training. It was scientifically justifying the conceptual basis of student’s preparing in ethnodesign branch wich provide content of technological education by humanitarian, cultural, artistic and aestherfic components. It was first justify theoretically and experimentally the aprobation model in formation of professional competence in basis of ethnodesign in future labour training teachers. It was discovered the features of art project student’s preparing methodology which based on learner-centered, active and competent approach.

The efficiency of student’s artistic ethnodesign activity was confirmed in curricular and extracurricular time traditional and innovational methodology, the form of organization and training tools. It was proposed the complex criterials for the levels diagnosis of professional competence of future teachers formation in the basis of ethnodesign.

Key words: competence, ethnodesign, design-center, decoratively-applied art, types of perception, professional orientation, national forms, decor, in-developing environment.

Підписано до друку 31.12.2010 р. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times.
Наклад 100 прим. Зам. № 005
Віддруковано з оригіналів.

Видавництво Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова, 01601, м. Київ – 30, вул. Пирогова, 9
Свідоцтво про реєстрацію № 1101 від 29.10.2002.
(044) 239 – 30 – 26